

Sproggavens bogfolder til

Cykelmyggen Egon

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 4-5 år

Bag om bogfolderen

I Fredensborg Kommune ønsker vi at styrke alle børn i at udvikle gode og alderssvarende literacy-kompetencer. Derfor har vi igangsat Sproggaven.

Dette er én af de i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet i Sproggaven. Heri kan du læse om, hvordan man arbejder med "udvidet dialogisk læsning" af børnebogen *Cykelmyggen Egon*.

Denne bogfolder er udarbejdet af pædagoger i Børnehusene Kokkedal i samarbejde med læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Bogfolderen henvender sig til pædagoger og andre, der arbejder med Sproggaven og 0-6-årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Hent de 13 bogfoldere – og Sproggavens øvrige materialer – på:

Fredensborg Kommunes
hjemmeside
www.fredensborg.dk

Nationalt Videncenter for Læsnings
hjemmeside
www.videnomlaesning.dk

Illustrationer: Anne Pedersen.
Layout: Nanna Madsen.

Udgivet af Center for Skole og
Dagtilbud, Fredensborg Kommune.

Tak til forlaget Gyldendal og forfatter og illustratør Flemming Quist Møller, som venligst har givet tilladelse til at anvende forsidebilledet fra bogen *Cykelmyggen Egon* (2006).

Henvendelser vedr. bogfoldere-
rens indhold: Læsekon-sulent
Marianne Aaen Thorsen,
tlf.: 7256 2277,
e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt
Sproggaven:
Pædagogisk konsulent Susanne
Søholt, tlf. 7256 5551,
e-mail: suss@fredensborg.dk

Pædagogisk konsulent Lotte
Mosbæk, tlf. 7256 2287,
e-mail: lomo@fredensborg.dk

Læs bogfolderen grundigt

Denne bogfolder giver dig inspiration til, hvordan du kan arbejde med udvidet dialogisk læsning af børnebogen *Cykelmyggen Egon*.

Du kan læse om:

- Hvad du skal vide, inden du går i gang
- De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- De 10 fokusord til bogen
- Dialog om bogen samt literacy-fremmende aktiviteter
- Forældresamarbejde.

Læs bogfolderen grundigt, inden du går i gang med den udvidede dialogiske læsning.

Du kan også bruge den som opslagsbog, hvis du har brug for inspiration til dit sprogarbejde.

Hent mere viden og inspiration til dit arbejde i Sproggaven - *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* (se Sproggavens materialer sidst i folderen).

Vi opfordrer til, at det pædagogiske personale med jævne mellemrum sammen reflekterer over arbejdet med Sproggaven. [Sproggavens skema over børns sproglige udvikling](#) kan anvendes i disse drøftelser.

Det er også en god idé sammen at reflektere over, hvordan I kan udvikle et sprogligt udviklende læringsmiljø i dagtilbuddet, der styrker det enkelte barns literacy-udvikling bedst muligt.

Indhold

Bag om bogfolderen.....	2
Læs bogfolderen grundigt.....	3
Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre.....	5
Før du går i gang.....	6
De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg	7
Fase 1: Læs og lyt	7
Fase 2: Læs og snak	8
Fase 3: Læs og leg.....	8
De 10 fokusord.....	9
Fokusord til Læs og lyt	9
Fokusord til Læs og snak	10
Fokusord til Læs og leg.....	11
Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord.....	12
Støt børnenes udtale og forståelse	12
Gruppering af fokusord.....	13
Den sprogdvklende dialog	15
Lukkede spørgsmål	16
Åbne og halvåbne spørgsmål.....	16
Literacy-fremmende aktiviteter.....	17
Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd	17
Aktiviteter der styrker opmærksomhed på lyd.....	20
Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme	21
Aktiviteter med krop og bevægelse	22
Aktiviteter med digitale medier.....	22
Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer.....	23
Kreative aktiviteter og udtryksformer	23
Samarbejde med forældrene	25
Bogkuffert	26
Lad forældrene følge med i arbejdet.....	26
Sproggavens materialer	28

Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre

Stærke sproglige kompetencer har afgørende betydning for børns muligheder for at udvikle sig personligt, socialt og læringsmæssigt. Både i dagtilbuddet, i skolen og senere i livet.

Der er påvist sammenhæng mellem størrelsen af et barns ordforråd i 0-6-års alderen og dets faglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Ligeledes har det betydning, at et barn tidligt lærer at kommunikere og udtrykke sig. Enten ved at tegne, bruge symboler eller skrive kruseduller og bogstaver.

Det siger næsten sig selv, at sprogarbejdet i dagtilbud skal være et højt prioriteret område. Det er det i Fredensborg Kommune, og derfor har vi udviklet Sproggaven.

Sproggaven er en gave til børn, pædagoger og forældre.

I sin kerne består den af en håndbog, 13 børnebøger og 13 bogfoldere, der introducerer til metoden udvidet dialogisk læsning. Ud over det er der udviklet en lang række øvrige materialer og pædagogiske tiltag i institutioner, der understøtter arbejdet med Sproggaven.

I udvidet dialogisk læsning er:

- der tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- fokusord nøje udvalgt ud fra en teori om børns sproglige udvikling
- den dialogiske læsning udvidet med lege og aktiviteter.

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og ledere fra kommunens dagtilbud samt konsulenter fra Center for Skole og Dagtilbud. Nationalt Videncenter for Læsning har ydet konsulentbistand.

Før du går i gang

Om *Cykelmyggen Egon*

I starten af bogen hører børnene om myggens udvikling fra æg til vimsende myggelarve og så endelig til en rigtig myg. Et af æggene bliver til *Cykelmyggen Egon*.

Cykelmyggen Egon skiller sig ud fra de andre myg. For han kan nemlig cykle, er hjælpsom og tror på sig selv. Cyklen fører ham til de sjoveste steder, hvor han taler med andre dyr. Han cykler rundt i næsen på en sovende mand, hjælper bier med at samle honning, besøger kålormen fra Alice i Eventyrland og slår sig ned i et loppecirkus.

Bogen giver børnene mulighed for både en litterær og faglig oplevelse. Gennem *Cykelmyggen Egon* kan børnene opleve det positive i at tro på sig selv og følge sit hjerte. Den giver samtidig anledning til at tale om forskellige insekter.

Tilpas sprogarbejdet til din børnegruppe

Tilpas sprogarbejdet med *Cykelmyggen Egon* til din børnegruppe. I *Sproggaven – håndbog i udviklet dialogisk læsning* kan du hente viden og inspiration til det.

Som i alt pædagogisk arbejde er det vigtigt, at du som voksen er bevidst om din betydning for og indvirkning på det pædagogiske læringsmiljø. Samspil og relationer mellem børn og voksen og børnene imellem er med til at understøtte et rigt sprogligt miljø.

Planlæg den udvidede dialogiske læsning:

- Læs bogen selv og øv dig i at læse den op med indlevelse og tydelig udtale
- Understreg fokusordene
- Planlæg dine spørgsmål
- Vælg aktiviteter (se under Literacy-fremmende aktiviteter)
- Vær opmærksom på, at nogle af aktiviteterne kræver genstande. Find og medbring disse.

De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg

Fase 1: Læs og lyt

1. Lad børnene bladere i bogen, se billederne, forsiden og gætte på handlingen. Tal om titel, forfatter og illustrator og bed børnene om at vise, hvor det mon står på forsiden. Peg på titlen og spørg, om der er nogen af de samme bogstaver i

Egon og Cykelmyggen (e, g, n). Hvad hedder bogstaverne? Hvilken lyd siger de? Har børnenes navne nogen af bogstaverne i Egon? Spørg børnene, hvor man starter med at læse. Vis børnene læseretningen med din finger, og hvordan man går ned på næste linje.

2. Læs historien højt for børnene, så de får en god forståelse af handlingen. Vis børnene, at du starter med at læse fra øverste venstre hjørne.

3. Bagefter kan I tale kort om handlingen, og du kan tage fat på de første fokusord (se De 10 fokusord).

Fase 2: Læs og snak

1. Spørg børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i en dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se Den sprogudviklende dialog).
3. Arbejd med de næste fokusord.

Fase 3: Læs og leg

1. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
2. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen.
3. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
4. Igangsæt lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer. Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se Literacy-fremmende aktiviteter).

De 10 fokusord

De 10 fokusord, der er udvalgt til arbejdet med *Cykelmyggen Egon*, er listet nedenfor.

Ordene er fordelt på oplæsningens tre faser (Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg). Ved at arbejde med få ord ad gangen får børnene langt bedre mulighed for at tilegne sig ordene, end hvis de skulle lære alle fokusordene på én gang.

Ordene præsenteres sammen med en række forslag til, hvordan man kan arbejde med dem. Hvis din børnegruppe har gavn af at lave aktiviteter med nogle af fokusordene, inden de hører historien første gang, så kan I gøre det.

Fokusord til Læs og lyt

1. VIMSER

"De livlige små myggelarver vimser rundt i vandet. Kan man kun vimse rundt i vand? Hvem kan vise, hvordan det ser ud, når man vimser rundt her på stuen?" Lad alle børnene vimse rundt. Det er vigtigt, at de får fat på, at man bevæger sig hurtigt, når man vimser. *"Hvordan kan vi ellers bevæge os rundt her på stuen?"* Lad børnene give bud på forskellige måder at bevæge sig på, fx gå, rulle, vakle, hoppe, fare rundt, spurte af sted eller trippe osv. Tal om, hvad børnene gjorde, dvs. brug ordene i datid, fx gik, rullede, vaklede, hoppede, for, spurtede, trippede osv.

2. SOMMER

"På den første rigtig varme sommerdag får myggebørnene vinger og flyver op af vandet mod solen. Hvornår får myggebørnene altså vinger og flyver op mod solen? Hvordan er vejret, når det er sommer? Ja, sommer er den varmeste tid på året. Hvornår er det den koldeste tid på året? Sommer og vinter er to årstider. Hvor mange årstider har vi? Hvad hedder de andre årstider? Hvordan kan vi se, det er sommer/efterår/vinter/forår? Hvad for en årstid kan I bedst lide?"

3. STYRTDYKKER

"De andre myg elsker at slå kolbøtter i luften og styrtdykke. Hvad betyder det at styrtdykke? Går det hurtigt eller langsomt? Hvem kan finde en myg i bogen, som styrtdykker?" Giv børnene dine medbragte papirmyg og lad dem lege med dem, så de flyver gennem luften, slår kolbøtter, flyver på ryggen og styrtdykker. Husk at sætte ord på legen, så børnene hører og siger ord som "flyver", "slår kolbøtte", "flyver på ryggen", "styrtdykker", "lander" osv. Tal bagefter om, hvad børnenes myg gjorde, dvs. ordene bruges i datid "fløj", "slog kolbøtte", "styrtdykkede", "landede" osv. "Hvad er det modsatte af at lande (lette)? Ja, at lette og at

lande er antonymer, altså ord, som betyder det modsatte af hinanden".

Fokusord til Læs og snak

4. NYSE

"Manden nyste (kan også hedde "nøs"), og Egon fløj ud af mandens næse. Hvad kan vi nyse med? Hvorfor nyser vi? Hvem kan vise, hvordan man nyser? Hvad for en lyd siger et nys? Nogen siger atju. Der er også nogen, som siger prosit til den, der nyser. Hvorfor det (prosit betyder "lad det gavne dig", så det siger man for at være høflig)?"

5. FORTUMLET

"Egon landede helt fortunlet. Prøv at se på billedet, hvordan kan I se, at han er helt fortunlet (spiralstreger over hovedet)? Hvem kender et andet ord for fortunlet? Ja, svimmel. Svimmel er et synonym for fortunlet (måske siger børnene også rundtosset). Hvordan går man, når man er fortunlet?"

6. BUDCYKEL

"Egons cykel blev ødelagt, så han kan låne en budcykel af bierne. Hvem kan finde en budcykel i bogen? Hvad er der foran på budcyklen (et lad)? Hvad kan man bruge en budcykel til?"

Så "budcykel" er lavet af "bud" og "cykel". Der er altså noget, som hedder et bud. Et bud bringer varer ud til folk. Kender I noget bud (fx avisbud)? I kan evt. tale om flere betydninger af ordet bud, hvis børnene kan magte det. Eller I kan tale om flere slags cykler, fx racercykel, Christianiacykel, bedstemorcykel, pige-cykel, drengecykel osv.

Fokusord til Læs og leg

7. FNISE

"Den største buprinsesse fnisede (kan også hedde fnes). Hvem kan vise, hvordan man fniser? Man fniser, når noget er sjovt. Siger man en høj eller lav lyd, når man fniser? Hvad kan man også gøre, når man synes, noget er sjovt? Ja, man kan le eller grine. Hvorfor fniser man i stedet for bare at grine? Hvad er antonymet for at grine eller le? Ja, græde".

8. LOPPE

"Hvad er det for et cirkus, Egon møder? Hvad er en loppe?" Find evt. billeder på din iPad. Tal med børnene om lopper – hvor små er de, hvor bor de, hvad gør de på mennesker og dyr, hvordan er det at få et loppebid, har børnene kendskab til lopper osv.? Fortæl om gamle dages loppecirkus. Find evt. en

film på YouTube om loppecirkus.

"Hvis jeg nu siger, at I børn er som en sæk lopper, hvad tror I så, det betyder (er livlige)? Hvad er så et loppemarked? Er det et sted med mange levende lopper (loppe betyder her en brugt genstand)? Har I været på loppemarked? Hvilke lopper så I der?"

9. PLØK

"Egon hjalp cirkusdirektøren med at slå teltet op. Egon slog pløkker i. Hvad er en pløk for noget?" Vis evt. børnene en rigtig pløk eller et billede af en. Tal om, hvorfor man slår pløkker i jorden.

10. ARTIST

"Egon endte med at blive cirkusartist. Hvad for numre lavede han? Hvem har prøvet at være i cirkus? Hvad hedder det sted, hvor artisterne laver deres numre (manege)? Hvilke andre artister kan man se i et cirkus (klovn, linedanser osv.)? Er der nogen, der har været i teater? Hvor optræder skuespillerne henne – hedder det også en manege eller hvad hedder det (scene)?"

Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord

Det er oplagt at inddrage ord, som din børnegruppe bliver optaget af undervejs og så arbejde med dem som ekstra fokusord til bogen. Under afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter her i bogfolderen kan du hente inspiration til selv at lave aktiviteter med de ekstra fokusord, så børnene får så megen viden om ordene som muligt – selvfølgelig afhængig af deres sproglige udvikling.

Hvis din børnegruppe har brug for, at du skifter et eller flere af de 10 fokusord i bogfolderen ud med andre, skal du være meget opmærksom på, om det eller de nye fokusord fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det anbefales, at du vælger nye fokusord ud fra disse kriterier:

- Børnenes sproglige udvikling
Hent inspiration i Oversigt over sproglig udvikling på [kommunens hjemmeside](#).
- Anvendelighed
De valgte fokusord skal være brugbare for børnene. Børnene skal kunne bruge dem i deres livsverden, dvs. i naturlige samtaler.

- Tilegnelsesform

De yngste børn har i højere grad brug for at bruge deres sanser til at forstå ordenes betydning. De ældste børn kan derimod have gavn af fokusord, hvor de skal bruge deres eget sprog til at forstå og forklare deres betydning.

I Håndbogen til Sproggaven kan du få mere viden om kriterierne i afsnittet "Valg af fokusord".

I Håndbogen kan du også få idéer til aktiviteter med dine nye fokusord i afsnittet "Hvad har børnene brug for at vide om et fokusord", så de fører børnenes sproglige udvikling videre.

Støt børnenes udtale og forståelse

Børn med en sproglig alder på 4-5 år udtaler næsten alle ord, så de kan forstås af alle. Der kan dog stadig være enkelte lydsammensætninger, som de kan have lidt svært ved at sige. Det kan bl.a. være to medlyde efter hinanden i fokusordene "**fnise**", "**styrtdykker**" og "**pløkke**". Se evt. forklaring på medlyde i ordlisten i den generelle vejledning.

Du kan hjælpe børnene med at lære sig udtalen af de to medlyde i starten af de tre fokusord. Det kan du gøre på denne måde. Sig første

lyd fx /f/ i *"fnise"*, hold en meget kort pause og sig så resten af ordet (nise). Børnene kan gøre det sammen med dig. Gør pausen mellem første lyd og resten af ordet kortere og kortere, og efterhånden vil børnene kunne sige hele ordet uden pausen.

Det er stadig meget vigtigt, at børnene hører dig sige hvert fokusord meget tydeligt og mange gange, så de ved, hvordan ordet rigtigt skal lyde. Så kan børnene få gemt ordet i sin korrekte lydlige form i deres eget ordforråd. Det har stor betydning for børnenes udtale og for, hvor godt de kommer i gang med at læse og stave ordene, når de kommer i skole.

Sig også ordene i andre daglige sammenhænge i institutionen.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med iPad eller digitalkamera kan I tage billeder eller små filmklip, som viser fokusordene, og I kan lægge dem på en digital platform og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du styrker børnenes tilegnelse af fokusordene, når du arbejder med

3 eller 4 fokusord ad gangen. Det er derfor en fordel at arbejde med fokusordene i grupper, som på en eller anden måde kan passe sammen.

Du kan også starte med at introducere de første fokusord (*"sommer"*, *"vimser"*, *"styrtdykker"*) inden din første oplæsning, hvis du vurderer, at din børnegruppe har glæde af det. Ved at tale med børnene om myg og om disse fokusord skaber du en fælles forståelsesramme for historien.

Her er et forslag til, hvordan du kan gøre det:

Tal først med børnene om, hvad de ved om myg, og hvilke erfaringer og oplevelser de har med myg. Her kan du naturligt inddrage fokusordet *"sommer"*. Find sammen med børnene billeder og flere oplysninger om myg på din iPad, fx om hvordan myggeæg bliver til myggelarver, som *"vimser"* rundt i vandet, inden de får vinger og bliver til voksne myg. Her får du introduceret fokusordet *"vimser"*. I kunne også lave små papirmyg og lad børnene lege med dem, flyve rundt med dem, *"vimse"* rundt og *"styrtdykke"* – se evt. forslag til legen under fokusordene nedenfor. Hermed kan du allerede inden den første oplæsning have introduceret de første tre fokusord.

Når børnene har hørt historien første gang, kan du arbejde videre med ordene i den første gruppe. Især vil det være godt, at børnene sætter ord på forskellige bevægelser både i nutid og datid (se under *"vimser"* og *"styrtdykker"*) og får kendskab til årstiderne (se under *"sommer"*).

Læs mere om udvælgelse af fokusord og om baggrunden for gruppering af disse i Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning.

Den sprogudviklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene.

Grundlæggende findes der to typer spørgsmål: lukkede og åbne. Lukkede spørgsmål kalder ofte på et enkelt svar, mens åbne spørgsmål giver bedre mulighed for en naturlig dialog.

Nedenfor finder du eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. Er de for svære eller lette, kan du tilpasse dem til din børnegruppe. Du kan også selv udvikle spørgsmål.

I *Sprogaven - Håndbog i udviklet dialogisk læsning* kan du læse

mere om, hvordan du åbner for en god dialog med børnene og styrker deres sprog i dialogen.

Du kan forvente, at de fleste 4-5-årige børn kan tale i længere sætninger, anvende navneord i flertal fx "biler" og udsagnsord i datid fx "legede".

Du kan også forvente, at de kan fortælle korte historier med en vis sammenhæng og med en start, midte og slutning, og at de kan anvende ikke-konkrete ord og udtryk som fx "i morgen".

Lukkede spørgsmål

- Hvor lægger myggemor sine æg?
- Hvad bliver æggene til?
- Hvad bliver myggelarverne til?
- Hvad kom Egon op af vandet med?
- Hvad var Egon god til?
- Hvad kørte Egon op og ned ad?
- Hvorfor blev hans cykel ødelagt?
- Hvem hjalp Egon?
- Hvad skulle Egon lave for bierne?

Åbne og halvåbne spørgsmål

Tag udgangspunkt i nogle af billederne og bed børnene om at fortælle, hvad der sker.

- Hvordan har Egon lært at cykle?
- Har du været i cirkus? Hvilke artister så du?
- Har du selv lavet nogen cirkuskunster, fx gået på line?
- Har du en cykel – hvordan ser den ud? Hvor cykler du henne?
- Hvad synes du om at cykle?
- Hvad har du på, når du cykler?
- Har du prøvet at fange myg?
- Hvorfor stikker myg? Har du fået myggestik? Er du blevet stukket af andre insekter?
- Hvor laver bierne deres honning? Har du smagt honning?
- Hvordan smager honning?
- Hvad kan du lide at lave om sommeren, når det er varmt?
- Hvad kan du lide at lave om vinteren, når det er koldt?

Literacy-fremmende aktiviteter

Nedenunder er lege og aktiviteter sorteret under forskellige overskrifter, som fortæller, hvilke literacy-kompetencer legene og aktiviteterne især styrker. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd

GÆT ÅRSTIDEN

I hvilken årstid blev Egon til en myg?

Nu skal vi gætte årstider! Sig selv, eller lad børnene sige, et par sætninger om en årstid, og gæt så sammen, hvilken årstid der tænkes på. Fx "Jeg har støvler på, og jeg skal ud at kælke", "Jeg tager min jakke på, og jeg går under træernes gule blade", "Myggene svirrer om hovedet på mig, og jeg har bare fødder i mine sandaler",

"Fuglene bygger reder, og jeg plukker påskeliljer". Du tilpasser selvfølgelig indholdet i sætningerne til din børnegruppe. I kan også finde billeder på iPad'en eller andre steder og tale om, hvilken årstid der vises, og hvordan man kan se det. Legen styrker både børnenes forståelse af årstiderne, arbejdshukommelse og færdigheder i at drage slutninger.

LEG MED SAMMENSATTE ORD

Medbring billeder af følgende: myg, cykel, hals, bånd, mad, kasse, dukke, vogn, fod, bold. Læg først billederne af cykel og myg på bordet. Sig hvert enkelt ord højt og skub derefter billederne tæt sammen. *"Nu bliver 'cykel' og 'myg' til 'cykelmyg'.* Nu skal vi prøve at tage en del af ordet væk. *Sådan: Hvis jeg skal sige 'cykelmyg', men ikke siger 'myg', hvad bliver der så tilbage af ordet ('cykel')".* Gør ligesådan ved de næste ord.

Brug gerne billederne til at understøtte børnenes forståelse af sammensatte ord. *"Hvis jeg skal sige 'halsbånd', men ikke siger 'bånd', hvad bliver der så tilbage af ordet ('hals')". "Hvis jeg skal sige 'madkasse', men ikke siger 'mad', hvad bliver der så tilbage af ordet ('kasse')". "Hvis jeg skal sige 'dukkevogn', men ikke siger 'dukke', hvad bliver der så tilbage af ordet ('vogn')". "Hvis jeg skal sige 'fodbold', men ikke siger 'bold',*

hvad bliver der så tilbage af ordet ('fod')". Læg nu alle billederne foran børnene: *"myg", "cykel", "hals", "bånd", "mad", "kasse", "dukke", "vogn", "fod", "bold".* Bed børnene om at sætte to billeder sammen, så de danner et ord fx *"fod" + "bold"* eller *"fod" + "kasse"*. Tal med børnene om deres sammensatte ord – hvad de kan betyde. Måske kan I også lege med at sætte billederne til et ord i omvendt rækkefølge og tale om, hvad det så kan betyde, fx *"cykelmyg"* kan blive til *"myg-cykel"*.

Inspirer også børnene til at sætte ordene sammen på sjove måder, og her er det af stor betydning for børnenes sproglige opmærksomhed, at I taler om, hvad de nye sjove ord kan betyde. I kan evt. lægge billederne på bordet med billedsiden nedad, og så trækker to børn et ord hver, som skal sættes sammen. Legen styrker også børnenes forståelse af ords opbygning og betydning.

LAV SOMMERORD

Vis børnene et billede af en sommerfugl. Spørg dem, hvad billedet forestiller, og hvorfor det hedder en sommerfugl. Sig *"sommerfugl"* og spørg, hvad der bliver tilbage, hvis man ikke siger *"fugl"*. Tal sammen om ord, der starter med *"sommer"* fx *"sommerdag", "sommerferie"* osv. Leg gerne med ordene og skab fx *"sommerhår", "sommerbold",*

“sommerleg” osv. Tal sammen om, hvad ordet kan betyde. Legen styrker også børnenes forståelse af ords opbygning og betydning.

FORESTIL DIG-LEG

“Tænk, hvis alle myg var ligesom Egon og kunne køre på cykel og lave numre i cirkus. Hvor store mon myggene så ville være? Kunne du blive ven med sådan en myg – og hvad kunne du lave sammen med dem? Eller ville du være bange for dem? Tænk, hvis du var lige så lille som en myg eller en loppe. Hvad ville du så gøre? Tænk, hvis dyr kunne tale med os. Hvilke dyr kunne du tænke dig at tale med? Hvad ville du gerne tale med dem om? Hvad tror du, dyrene gerne ville fortælle os?” Det er vigtigt, at børnene kan prøve at forestille sig en tænkt situation og forestille handlinger ud fra den tænkte situation.

Det styrker deres forestillingsevne, arbejdshukommelse og evne til at drage slutninger ud fra en tænkt situation. Det vil styrke deres forudsætninger for at forstå det, de senere selv skal læse og forstå i skolens forskellige fag.

HJÆLP CYKELMYGGEN EGON MED AT HUSKE SIN CYKELBANE

Lav sammen en cykelbane til Cykelmyggen Egon. Enten i det rum, I sidder i, eller på et billede af en by. Fortæl om banen og brug ord

og udtryk som beskriver ruten, fx Egon skal starte ruten ved døren, og så skal han hele vejen rundt om skraldespanden, så over til bordet osv. Ruten skal ikke indeholde alt for mange informationer – højst 4. Bagefter skal børnene kunne genfortælle ruten. Hvem kan huske den korrekte rute? Legen styrker børnenes koncentration, opmærksomhed og spatiale (rumlige) hukommelse og arbejdshukommelse.

ORDLEG

Ordleg med bl.a. bogens fokusord. Afhængig af din børnegruppe kan du have færre eller flere spørgsmål. Fokusordene står i parentes.

- Nævn et synonym for at fare rundt (vimse)
- Hvor mange årstider har vi?
- Hvad hedder de fire årstider? (sommer osv.)
- På hvilken måde lander Cykelmyggen Egon?
- Hvad gør man, hvis det kilder i næsen? (nyser)
- Nævn et synonym for svimmel? (fortumlet)
- Hvad hedder det, når man griner meget stille? (fnise)
- Hvad hedder biernes bolig? (bikube)
- Hvad hedder de store søm, man slår et telt fast med? (pløkker)
- Hvad hedder en, der optræder i cirkus? (artist)
- Hvad hedder det sted i cirkus, hvor artisterne optræder?

- Hvad er myg, før de bliver myg med vinger?
- Hvad er en loppe – fortæl to betydninger?
- Hvilke insekter kender du? Nævn mindst tre.
- Hvilket eventyr er Kålormen kendt fra?
- Hvilken farve får man, når man blander gul og rød?
- Nævn mindst to forskellige slags cykler (racercykel, budcykel)
- Hvad bliver der lavet i en bikube?
- Hvad betyder det, hvis man pløkker nogen ned?
- Hvad kan man sige til en, der nyser?

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd

LYD-MEMORY

Til legen skal du bruge op til 10 tomme, ens tændstikæsker eller lignende, som du kan putte ting i, der kan give en lyd. Det kan være ris, glaskugler, groft salt, plastikperler, clips, terninger eller vat. Der skal være to æsker med samme indhold, dvs. fx to æsker med ris, to med groft salt, to med clips, to med vat og to med terninger. Spil Memory-spillet på samme måde, som hvis det var et almindeligt huskespil, dvs. lad børnene ryste tændstikæskerne for at finde to æsker, der lyder ens. Når alle æsker er parret, kan børnene åbne dem og se, om

de hørte rigtigt. Legen styrker også børnenes færdigheder i at skelne mellem forskellige lyde.

HVAD HØRTE I?

Alle lukker øjnene, imens du eller et barn laver en lyd. I skal have aftalt, hvilke lyde I kan lave, fx banke på døren, hoste eller klappe en eller flere gange, klippe med en saks, krølle papir sammen. Når du har lavet lyden, skal børnene fx sige "Jeg hørte, at du klappede i hænderne 3 gange". Hvis børnene synes, det er meget let, kan I aftale at lave forskellige lyde, fx først et host og så to klap i hænderne.

CYKELBANE

Tegn en cykelbane på papir og inddel den i 10-20 felter (eller brug et brætspil med felter). Lad børnene tegne eller finde hver deres brik. Nu gælder det om at komme fra den ene ende af banen til målet i den anden ende. Brug en stabel billeder fra et billedlotteri i stedet for en terning. Læg billederne med billedsiden nedad. Børnene skal trække et billede og sige det ord, billedet forestiller. Man må gå det antal felter frem, som der er stavelser i ordet. Det er en god idé at klappe stavelser til ordet ved at slå med en finger på felterne i cykelbanen.

GÆT ET RIM

Sig først sætninger, hvor 2 ord rimer på hinanden. Bed børnene

lytte godt efter og fortælle, hvilke to ord der lyder ens/rimer:

Der er mus i vores hus
 En søvning abe vil gabe
 Min ko går ikke med sko
 Min loppe kan hoppe
 De fede grise kan spise og fise
 Min dukke ligger i sin vugge
 En pige går på en stige
 Der er en ø i en sø
 Min frække ged var den, som sked
 Den store mand drikker masser af vand

Legen drejer sig nu om, at børnene selv skal finde rim. Giv børnene et eksempel først: En søvning abe vil... (gabe)

en loppe kan (hoppe)
 en ko går ikke med (sko)
 grise kan (spise, fise)
 en dukke i en (vugge)
 en ged der (sked)
 en pige på en (stige)
 en mus i et (hus)
 en ø i en (sø)
 en mand drikker (vand)

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme

Sangene styrker børnenes opmærksomhed på lyde og rytme i ord og sætninger. Det er godt at klappe, trampe eller på anden måde bevæge sig til rytmen i sangene. I kan også bruge instrumen-

ter, fx slå på tromme til rytmen. Lav evt. jeres egne musikinstrumenter ud af dagligdagsting og lav et stomp-nummer. Stomp betyder egentligt tramp. Man udfører stomp ved at lave rytmer på ting, der normalt ikke er spilleinstrumenter. Det kan være et bord, en spand, en kasse osv.

- VI HAR ET CIRKUS MED MANGE SJOVE DYR (Lotte Kærså)
- MYGGEN SVÆRMER (Fagtesangbogen for de yngste, s. 33)
- JEG ER SÅ GLAD FOR MIN CYKEL (www.festabc.dk)
- LINEDANSER, LINEDANSER DU MÅ PASSE PÅ (melodien Lille Lise)
- MANDEN DER HAR TRAVLT (Lystige viser for børn II, s. 124)
- NÅR NATTEN NÆRMER SIG, SVÆRMER JEG (Spil bare løs af Ebbe Nielsen, s. 11)
- JEG HAR FANGET MIG EN MYG (Lystige viser for børn II, s. 112)
- SUR, SUR, SUR, LILLE BI OMKRING (Din egen sangbog)
- PÅ ET LILLE GRØNT BLAD, LÅ EN LARVE GRÅ (Jagtvejens asyl.dk).

Aktiviteter med krop og bevægelse

Aktiviteterne knytter sprog og bevægelse sammen og understøtter dermed børnenes kropslige forståelse af ordene.

SLÅ TELT OP

Slå telt op udenfor og slå pløkker i. Sæt ord på, hvad I gør.

BYGGE BANER

Byg baner for Cykelmyggen Egon eller legetøjsbiler eller lignende. Banerne kan bygges på legepladsen, i sandkassen eller inde. Børnene kan lave bakker, broer, tunneller osv. Og I taler om, at fx bilen kører over broen, op ad bakken, ned ad bakken, igennem tunnellen, uden om huset osv.

LAVE FORHINDRINGSBANER

Lav en forhindringsbane, som børnene selv skal igennem. Den kan være indenfor eller udenfor. Stil fx kasser/stole/borde op. Legen foregår ved, at børnene dirigerer hinanden igennem banen ved at fortælle, hvad de skal gøre, fx kravle under bordet, gå imellem kasserne, gå hen foran...

LAVE CYKELLØB

Lav et cykelløb med bestemte baner og bed børnene fortælle ruten til hinanden. Hvem kan huske den korrekte rute?

BESØGE CYKELLEGEPLADS

Besøg legepladsen ved Trørødskolen, der er lavet med udgangspunkt i Cykelmyggen Egons univers. Den er lavet i samarbejde med Cyklistforbundet. Cykellegepladsen kan bookes på tlf. 4611 5600. Download eventuelt appen Cykelmyggens Cykellegeplads, som giver inspiration til, hvordan I kan bruge cykellegepladsen.

Aktiviteter med digitale medier

Aktiviteterne styrker børnenes literacy-kompetencer:

FILMKLIP

Find små klip af Cykelmyggen Egon på nettet.

APPEN CYKELMYGGEN EGONS PUSLESPILE

Appen indeholder syv puslespil i forskellige sværhedsgrader.

VORES BOG OM ÅRSTIDER

Tag billeder med iPad af den aktuelle årstid og de aktiviteter, der kan foregå på den årstid. Læg billeder ind i fx BookCreator og lad børnene skrive og indtale en tekst til. Find gerne billeder fra de øvrige årstider, som også kan lægges ind i bogen sammen med en lille tekst fra børnene. Vis bogen til forældrene, som kan tale videre med deres barn.

VORES BOG OM...

På samme måde som ovenfor kan I lave digitale bøger om andre emner, som børnene er optagede af.

Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer

Leg en leg med udgangspunkt i bogens univers, for eksempel en leg, hvor børnene er honningbier, og et barn er Cykelmyggen Egon. Lav nu en form for forhindring i legen, som gør, at honningbierne har brug for hjælp fra Cykelmyggen, for eksempel til at transportere deres honning. Det kan selvfølgelig også være andre forhindringer, som skal medvirke til, at børnene tilbyder hinanden hjælp/modtager hjælp og ser hinandens styrker i et samarbejde.

Kreative aktiviteter og udtryksformer

Kreative aktiviteter, såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset, kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og andre literacy-kompetencer.

LAVE EN TEGNESERIE

Lav sammen en lille tegneserie om Cykelmyggen Egon eller om myg,

der udvikler sig fra æg, til larve og til en myg med vinger. Du kan inddele børnenes papir i 3 felter, som markerer en begyndelse, en midte og en slutning, dvs. et tidsforløb. Lad børnene først fortælle deres tegneserie mundtligt. Det styrker deres færdigheder i at fortælle historier med et forløb. Derefter legeskriver børnene en tekst. Skriv med din voksenskrift nedenunder børnenes skrift. Tal om, at man bedre kan huske historierne, når de bliver skrevet ned.

LAVE EN FÆLLES PLANCHE

Titlen skal være et overbegreb, fx *"boliger"*, og børnene skal tegne underbegreber til, som kan klistres på planchen, fx er *"bikube"*, *"myretue"*, *"slot"*, *"fuglerede"*, *"sø med fisk"*, *"sneglehus"* osv. alle underbegreber til *"boliger"*. Børnene legeskriver til deres tegning, fx *"bierne bor i en bikube"*, og du skriver med din voksenskrift, hvad hvert barn har skrevet. Hæng planchen op i børnehøjde et sted, hvor også forældrene ser den. I kan sagtens vælge andre overbegreber, fx *"insekter"*, så børnene tegner andre underbegreber som fx *"myg"*, *"bi"*, *"loppe"* osv.

BESØGE EN BIAVLER

På hjemmesiden <http://www.skoven-i-skolen.dk/content/bier-%E2%80%93-mest-honningbier> kan I hente informationer om bierne. Derudover kan I arrangere jer

til at se bistader, fx i Det grønne værksted i Kokkedal.

MALE BILLEDER

Mal billeder af *Cykelmyggen Egon*. De behøver ikke ligne, men skal udtrykke en glad eller trist stemning. Så tal om farvernes betydning og lad børnene eksperimentere med at blande deres farver til den stemning, de vil udtrykke. Sæt også navn på de forskellige farvenuancer, børnene laver. Besøg evt. et kunstmuseum først og tal om stemningerne i billedernes farver.

BOGSTAVLEG

Børnene kan lege med plastikbogstaver, finde bogstaverne i *Cykelmyggen Egon*, lægge bogstaverne til *Cykelmyggen Egon* i rigtig rækkefølge (med din hjælp) og også forme bogstaverne i dej/saltdej/modellervoks, som de kan skrive hans navn med (måske kun Egon).

CIRKUSLEG

Lav cirkus med forskellige artistnumre. Lav billetter, skilte osv., så der også kommer bogstaver og tal med i legen. Tal om, hvorfor det er godt at skrive noget på skiltene, billetterne osv. Spørg børnene om, hvad der kunne ske, hvis vi ingen skilte/billetter osv. havde?

Samarbejde med forældrene

Forældrene er børnenes primære sproggivere, og hvis *Cykelmyggen Egon* ikke kun læses i dagtilbuddet, men også derhjemme, styrker det barnets sprogudvikling yderligere. Forældrene er derfor vigtige samarbejdspartnere i Sproggaven, ligesom de er det i dagtilbuddets øvrige sprogarbejde.

Det er dagtilbuddets opgave at opfordre forældrene til at læse sammen med deres børn. Det er også i dagtilbuddet, at forældrene kan orientere sig om, hvor vigtig dialogisk læsning er for barnets sprogudvikling.

Derfor gælder det om at give forældrene let og synlig adgang til viden og inspiration. Det kan for eksempel gøres ved at:

- præsentere *Cykelmyggen Egon* og vise oplæsningsmetoden til forældrene på et forældremøde
- placere bogen på et sted, hvor forældrene opholder sig, når de skal hente deres barn
- informere om bogen og metoden på en digital platform.

Sproggaven har udviklet flere materialer til forældrene. Blandt andet en Guide til Sproggavens udvidede

dialogiske læsning og en folder med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven. Det fulde materiale kan ses sidst i bogfolderen.

Bogkuffert

Hvis forældrene også læser bogen derhjemme med deres børn og taler om de samme fokusord, forstærker det børnenes muligheder for at tilegne sig ordene. Herved udvikler børnene deres sproglige kompetencer i højere grad end ellers.

Flersprogede forældre kan tale på deres modersmål med deres barn om billederne i bogen og om fokusordene. Når barnet først kender et fokusord på sit eget modersmål, kan barnet bedre tilegne sig det pågældende fokusord på dansk.

Det er derfor en god idé, at dagtilbuddet laver udlån af bøgerne – for eksempel i form af bogkufferter. Bogkufferten kan rumme en eller flere af disse ting:

- Guide til udvidet dialogisk læsning
- Et eksemplar af *Cykkelmyggen Egon*
- Folder med læsevejledning og fokusord til *Cykkelmyggen Egon*
- Billeder, forslag til lege og eventuelle genstande, der understøtter børnenes tilegnelse af fokusordene.

Lad forældrene følge med i arbejdet

For at forældrene kan følge med i jeres arbejde med bogen, kan I for eksempel lave en inspirerende udstilling om bogen, hvor forældrene kan få indblik i de aktiviteter, I laver. Lav udstillingen i øjenhøjde, så børnene kan fortælle om den til deres forældre.

Det kan også være en god idé at lægge billeder og små filmklip af arbejdet med eventyret på en digital platform, så forældrene kan følge med i jeres arbejde og lave nogle af de samme aktiviteter derhjemme. Vær opmærksom på, om alle børn må filmes. I kan også invitere forældrene med i dagtilbuddet, så de kan overvære, hvordan I arbejder med bogen.

Det er en god idé at synliggøre fokusordene for forældrene – både på jeres digitale platform og i dagtilbuddet, hvor I kan hænge en plakat op med dem på et sted, hvor både børn og forældre kan se dem, for eksempel i garderoben. Ledsag så vidt muligt hvert fokusord med et illustrerende billede. I kan opfordre forældrene til at bruge fokusordene sammen med deres børn.

Fokusordene bør stå på både dansk og på børnenes modersmål, så derfor kan I bede forældre med et

andet modersmål end dansk om at skrive ordene på deres modersmål. Ved at anerkende og inddrage forældrenes modersmål som en ressource i sprogarbejdet kan børnene blive opmærksomme på forskellige sprog og skriftsystemer. En opmærksomhed, der i høj grad kommer børnene til gode, når de skal i gang med at lære at læse i skolen.

Sproggavens materialer

Sproggaven består ikke kun af denne bogfolder.

Fredensborg Kommune har, i samarbejde med pædagoger, ledere og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning, udviklet et omfattende materiale, som kan anvendes i arbejdet med Sproggaven.

- Sproggavens skema over børns sproglige udvikling.
- Sproggavens skema over børns motoriske udvikling.
- Tre film, der skildrer den udvidede dialogiske læsnings 3 faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg.
- En film om sprog og literacy i hverdagens rutiner
- Sproggavens Håndbog i udvidet dialogisk læsning
- 13 bogfoldere med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven
- Sproggavens materiale til forældre

Alle materialer kan hentes ved at scanne QR koden eller hentes på Fredensborg Kommunes hjemmeside: www.fredensborg.dk/borger/boern-og-unge/vi-har-fokus-paa/sproggaven